



815.

Luggemisse Ramat

lašte kolitamisse tarwis.



RA

94.

Eddimänne jaggo.

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis

Tarto linan,

trüffitu H. Laakmanni man.

1844.

21831A
R 162

V

Daß in dem religiösen Antheil dieses Lesebuchs für den Schulunterricht der Jugend nichts gegen die Augsburgische Confession enthalten sei, wird von Einem Livländischen Evangelisch-Lutherischen Provinzial-Consistorium desmittlest attestirt.

Riga Schloß, den 17. März 1841.

Karl Freyherr Budberg,
ältestes weltliches Mitglied.

Der Druck ist erlaubt, jedoch muß nach dessen Vollendung die gesetzliche Zahl Exemplare der Censur-Comität abgeliefert werden.

Dorpat, den 25. März 1841.

Censor G. H. M. N.

2-A
18

143468718

— 3 —

Bibliotheca
universitatis
Dorpatensis

Ramato = tähhe.

Weikesse kirja tähhe.

a b d e g h i j k l m
n o p r s t u w z.

Sure kirja tähhe.

U B D E G H I J K
L M N O P Q R S T
u w z.

Hälega tähhe.

a e i o u ä ö ü
U E S D U N S S ü

Gulla hälega tähhe.

a e o u ö ü.

Häleta tähhe.

b p d t i g k h l m n r s w z.

Saksa = kele tähhe.

c f a sch s v r y.
C F N Sch B X Y.
1*

Tächte kofko=säädminne.

ba	be	bi	bo	bu	bä	bo	bü
da	de	di	do	du	dä	dö	dü
ga	ge	gi	go	gu	gä	gö	gü
ja	je	ji	jo	ju	jä	jö	jü
ha	he	hi	ho	hu	hä	hö	hü
ka	ke	ki	ko	ku	kä	kö	kü
la	le	li	lo	lu	lä	lö	lü
ma	me	mi	mo	mu	mä	mö	mü
na	ne	ni	no	nu	nä	nö	nü
pa	pe	pi	po	pu	pä	pö	pü
ra	re	ri	ro	ru	rä	rö	rü
sa	se	si	so	su	sä	sö	sü
ta	te	ti	to	tu	tä	tö	tü
wa	we	wi	wo	wu	wä	wö	wü
za	ze	zi	zo	zu	zä	zö	zü
<hr/>							
ab	eb	ib	ob	ub	äb	öb	üb
ad	ed	id	od	ud	äd	öd	üd
ag	eg	ig	og	ug	äg	ög	üg
ah	eh	ih	oh	uh	äh	öh	üh
ak	ek	ik	ok	uk	äk	ök	ük
al	el	il	ol	ul	äl	öl	ül
am	em	im	om	um	äm	öm	üm
an	en	in	on	un	än	ön	ün

ap	ep	ip	op	up	ap	öp	üp
ar	er	ir	or	ur	ar	ör	ür
as	es	is	os	us	as	ös	üs
at	et	it	ot	ut	at	öt	üt
aw	ew	iw	ow	uw	aw	öw	üw
ats	ets	its	ots	uts	ats	öts	üts.

Sa	hal	halw	Se	hel	helm
Si	hir	hirm	Su	hul	hult
So	höl	hölm	Su	jus	just
Sa	jal	jalg	Ka	kas	kask
Ke	kel	kelp	Ki	kir	kirk
Ko	kon	kons	Ku	kur	kurf
Kä	kär	kärn	Kö	kör	körk
Kü	kül	külm	La	lat	lats
Le	leh	lehm	Lu	lys	lust
Mu	mus	must	Mu	mul	muld
Mü	müt	müts	Nö	nör	nörk
Ni	nir	nirk	Nu	nur	nurm
Pa	pal	palk	Pi	pin	pink
Pö	pör	pörm	Re	res	rest
Ri	ris	rist	Sö	söl	sölg
Su	ful	fulg	Se	fel	felg
Si	fil	film	Si	fil	filb
Sü	fül	fült	To	tol	tolm
Tu	tul	tulp	To	top	tops

Wa	wan	wang	Wa	wan	wang
Wa	wat	watſt	Wi	wir	wirſt
Wo	wör	wörſt	Wü	wür	würſt
Wo	wor	worſt	Zi	zir	zirſt
Zi	zir	zirp	Ze	zal	zalt
Ze	zol	zolt	Zi	zil	zilt

A	ar	arm	Ar	arſ	arſt	A	al	alt
E	en	ent	E	el	elſ	E	ees	eeſt
S	il	ilm	S	if	ifſ			
D	ot	ots	D	or	orſ	D	or	org
U	ur	urb	U	um	umb	U	us	uſt
Ä	äh	ähn	Ö	ön	öns	Ü	üt	üts

ai	ei	oi	ui	öi	äu	au	eu	öu
iu	aa	ee	ii	oo	uu			

fai ſait rai raiſt lai laiſt lei leiſt
 wei weit weilt woi woiſ hoi hoiſ
 kui kuis käu käuſ jöi jöit lau laud
 rau raud nöu nöud liu liud täu täuſ
 lat laat kaſ kaas kel keel riſt riift
 kot koot rut ruun.

Nüüd murrap min no ſu
 Weel a e i o u
 Käl pea oppi ma
 Nink lo e ni kui ſa.

arm armas ö öſe hä häſte kot kotti
 laul laulu maſ maſma nörk nörga
 palſ palgi raas raſu ſai ſaija
 täht tähte waſ waſka zirſ zirgu.

Sum mal tai waſ oppuſ rah ho
 ſüdda loja roh hi többi termuſ igga.

oppuſ ſe	armas tuſ	rah ho liſ
ſüddame	ih ho liſ	römuſ tuſ
wölg la ne	ön niſ tuſ	ab bi kaas
löp pe tuſ.		

rah ho liſ kull	in ne min ne
el la min ne	möt ſa lin ne
tal lo rah waſ	hai na rit ſik
ab bi el lo	ſüddame liſ
wal la lin ne	el la ta nu.

römuſ ta min ne	är ra löp ma ta
ön niſ teg gi ja	tun niſ ta min ne
ſön na kuul ma ta	him muſ ta miſ ſe
täh he le pand ja	kar riſ ta min ne.
kot ko lug gemin ne	wer re wal la min ne
täh he le pand ma ta	är ra wal lit ſe ma.

är ra lun naſ ta min ne
 ar mo ku lu ta miſ ſe
 ül leſ tun niſ ta min ne
 ül leſ är ra ta min ne.

Kirko tor nin om keel
 Min no suun om keel
 Siin om kirk kirkas kirk
 Ubi de ümbre om aid
 Täus wilja om ait
 Urmas el la jas om kas
 Annu me päle pantas kaas
 Rih he pes sa om mul foot
 Santil om kot hai ge om kōt
 Kas sil nink pen nil om kōp
 Kub ja kōen om kēp
 Ol le le pan tas sep
 Kāt te mōs ke om mul seep
 Ba din om ol lo
 Pūh hi ken ne om meie el lo
 Lūt ri ko nim mi om el lo
 Pats ma weel ol le
 Mōrk kui ol le kōrs
 Mag guš om ze a sült
 Sō e pāāl om sild
 Ba di kullen om haan
 Rih he nim mi om han
 Ri du pāāl kas sup hain
 Sal la al om mul tal
 Hob bes te tar wis om tal
 Mur ro pāāl kar gap wars

Viit sa tag gan om wars
 Viits ka tun ne ma war rest
 Pūs si ga las tas war rest
 Suk ka sissen om war ras
 War gi le tük kip war ras
 Ura pūw wa min no war ra
 Ol le wir ge hom mo gul war ra
 War res sel om pes sa
 War ras saap pes sa
 Nōid pet tap neid
 Ke nōu wo nōud wa nōi ja kēest
 Hai ge om min no kurf
 Suur lind om kurg
 Sul la se le mas se tas palē
 Mōt saft tur was palē
 Wo na ken ne om wag ga
 Wil ja pan tas wak ka
 Nur me pāāl kas wap wil li
 Sal la tal la al om ma täl wil li
 Siin om lam ba laut
 Kat ta mul le laud
 Ilm om tul line
 Wih ha om tul li ne
 Kūt sā mul le sai ja
 Min na läh he sa ja
 Pen ni kas si wäl ja
 Mes sa kas si put tut.

Märgide selletaminne.

- **komma.** Selle märgi taggan peap luggeja
ihs weidikeffe hõngo hardma, et ta putmata
woip eddesi luggeba.
- **punkt.** Se märk kässep puhkada. Zoostwa
kõnne om otsan, nink tõine hoop allustap.
Selleperrast tettas temma perra ihs suurt
kirja tähte algmisses.
- **pool-punkt.** Ei puhkata selle märgi taggan
mitte ni kawwa kui punkti man, ent siski
petas surembat wahhet kui komma man.
- ? **küssimisse märki** tettas kui middagi om
küssitu.
- ! **heikamisse märk** tähhendap heikamist ehk
immetellemist, nink peap luggeja hääld
tõstma, kui temmale mannu jõud.
- : **kats punkti märgip**, et ütte nimmetetu asja
nakkatas kõnnelema, ehk kõnne käändmist.
- „ **jutto = märgikeffe** tähhendawa, et tõise
jut õtsekui temma omma suust kõnneltas,
nink kui se jut om lõppetetu, sis tettas
jälle neid märgikeffe wasta.
- () [] **Klaamre.** Neide wahhele pantas sõnnu,
mes tõiste selletamisses ehk ni kui lijas
juttus arwatas.
- = **jakkaja** tettas, kui sõnna rea päle ennamb
ei sünni ja polele jäep; ehk kui mitto sõnna
ütte kofko arwatas.

- **kistotaja.** Kui laulde sissen mõnnikõrd laulo
wisi wasta üts e üllatäudap, sis kistotetas
sedda ärra, nink pantas sārast kriipsokest
assemele.
- * **tähhendaja** juhhatap luggejat lehhe allu-
metse were päle, kos sest asjast ehk sõnnast
weel middake selletetas.
- **mõtteleja** annap luggejale aiga, essi eddesi
mõttelda.

Selge om mul sõnna
Selge märgi ka
Suttust ma jo arwo ja
Woi teil ette luggeba.

Ma olle lats — ma olle noor nink
nõrk — ma lä wannāmbas nink kõwwem-
bas — ma kassu surembas — ma olle
inneminne — minna woi oppida — minna
tahha oppida nink tennada neid, kes min-
no oppetawa.

Minna tija jo, et Summal minno om
lonu, nink et Summal waim om, ke kif
mailma om lonu, ja ihs weel ülle ilma
nink maad wallitsep. Summal armastap
ilma nink maad, nink kif innemissi, ja
annap neile kif, mes neil tarwis lät. Oh
Summal, minna armasta sinno ligest süd-
damest! Summal hoiap nink kaitsep meid,

nink kui temma meile ka willitsust sadap, sis annap temma meile ka jõudo tedda kanda. Minna tahha Jummal päre lota. Innemisse omma kül saggede kurja, nink kurtvastawa Jummalat; minna olle ka kül mõnnikõrd kurri lats; sedda minna kahhitse, nink palle Jummalat andis. Jummal om meid oppetanu, Jესusse Kristusse omma aino Poja läbbi, pattust käändma nink õnsas sama. Jესus om henda allandanu, innemiste sean ellanu, kif hädä nink waiwa kannatalikkult kannatanu, nink meie pattu henda päle wõtnu. Innemisse omman pimmedussen omma tedda wihtanu, risti külge üllesponu, nink surma sisse saatnu, ent Jummal om tedda kooljist üllesärratanu, nink henda kõrwale taiwate tõstnu, et se Poig olles kui Essa. Jēsand Jესus Kristus om taiwan. Temma om lubbanu meile kif südi nink pattu andis anda, meid perran surma taiwate wõtta, nink meile iggawest ello jaggada, kui meie omma süda kahhitseme, nink pattust henda kåname. Kui innemisse jummalapelglikko nink waa ommawa, sis annap Jummal neile omma pühha waimo, ke neid kinnitap figen hääw tõõn. Ma tahha, Jēsand, et so pühha waim ka mulle tulles.

Jummalast nink Jესussest Kristussest om paljo üllespantu ütten ramatun, mes

Piiblis ehk pühhas kirjäs kutsutas. Sääl om kif üllespantu, kuis Jummal taiwast nink maad om lonu, kuis wannal ajal innemisse omma ellanu, nink kuidas meie Jēsand Jესus Kristus om innemiste sean olnu nink neile paljo oppusid om andnu, ja kif waimolikko hääw lubbanu. Kristus olli Jummal, nink es põlle mitte meie mailma; temma kõnnel saggede jutte ilmlikko asjadest, Piibli moistokõnne; nink näüt innemistil neist oppust ja mannitsust wõtta. Mida ei pea ka meie üttele asja siin ilman tühjas ehk wäga weikeses põlgma, ent figen Jēsanda wäkke nink tarkust tundma, ja figest hennele oppust otäma.

Minna tahha jo norelt harrineda, ei üttesteke lodu asjast tähhele pandmata möda minna. Minna tahha omma latselikko nälja nink lusti man ifs Jummalat melen piddada, ja kui ma asjast rõmusta, ifs perra mõttelda, mes ma temmast kül oppi wois, olgo parrembas Jummalat tundmises, ehk minnule eenkojos wai hirmotamises. Mүүд rõmusta ma neide piltikeste üle, mes siin üllesmalitu ommawa, ja mulle kaeda antas, kui minna hä nink ussin lats olle olnu, nink jo illosaste arwo sest sa, mes neide alla om kirjotetu. Saap nätta, kas ka neist minna oppust woi sada.



Kikkas.

Kes ärrat minno unne päält
Kes heigas helle hälega
Nink kulut kolle kelega

„Kik kuulge

„Eulge

„Tõuske ül = les !”

Kikkas sinna ollet ! Ei sa kaugeš kunnagi ei jä, ei unni so ei wära ärra, sa tijat omma tunni, sa ollet meie ärrataja, so hääł meil mälletas :

Dh inneminne walwa sa

Et pattu unni so ei wära

Olle wirge olle walmis

Tõtta tetten, seni kui sul aiga antas

Olle walmis kui so hengusfele pantas.



Kalla.

Kuis se kalla kätte sanu,
Weest om wälja woetu,
Merre põhjast meile antu,
Likkest lainest lawwa päle pantu ?

Pettus om ta ärrapetnu

Majans ta merrest melitanu,

Wagglakest ta wõtma lats,

Mardikokeist maitšma ; —

Õnge nastlik nassa nakkas tälle külge,

Õnge wits ta wöttis wälja !

Inneminne panne tähhel : mõnda asja sinna püüwat, kae ehk om nastlik nassa temma keskel, nink sa nakkat temma külge, ni kui kallakenne õnge otša,

Ollet ärrapettetu,

Surma sišfe annetu.



P e n n i.

Kranz, sa wanna koddho penni, sa tru
nink ussutaw, sa karja kaitaja, warga
wääräjä, so söimatas kül paljo; sa ollet
siske ausa mees, ei unneta sa omma am-
metit, ei anna soele sa sutäud, ei kule
kelmi lippe kelest; perremeeft sa aawustat,
nink koddorahwast armastat. Kranz, et
kül sa penni ollet, ma woi sult oppida

Kuis ussutawalt tenitas,
Nink ammet kinni peetas.



S u s s i.

Sussi sinna kurjateggija,
Sa wonakeffe werre wallaja,

Sa sure karja kurgo kiskoja,
Sa neeldja nähjane, sa täutmata,
Sa werre wallaja, sa armo näütmata!
Ei sinnust tahha oppi ma,
Ei sinno päle kaeda.

Kui liig om minno söminne,
Kui armota om minno südda,
Sis tahha minna möttelä,
Nink omman melen pehata,
Eht soe saarne olle ma?



K i h h o l a n e.

Kihholane mes sa salwat,
Dot ma sinno kätte sa,
Ma tahha sinno pinata!

Kats sa ollet soe sarnane,
Kas ei olle kül,
Et me weikse wallo eest,
Tedda waist tappame?
Mes eest tedda pinata,

Jakkakeisi fiskuda,
Siwakeisi sirruta?
Mötte et ta wallo tund kui sa,
Nink Summal tedda lonu ka.



W ä h k.

Perwe alt üts wanna wäht, ronnip
wälja hatna päle, töstap sörga ülles, karja
latfi ähwardas:

Poistse ei's ei kuuldnü, kui teid
eila eßa oppetas: „eddesi iks astko
inneminne, tundmisset nink opmisset,
taggasi täl jägo wallatus nink rum-
malus!”

Ütles, nink ta mötles uhkest astu henda
melest eddesi; perripäidi siski taggasi ta
lops, läts lompil lonkatan. Patse naardse,
pilse kiwwe:

Muile ollet kalamees
Eßi sa ei astu ees.



Kalkun.

Kullo! mes sa pahhandat, mes ma
fulle te, et mul müts om werrew, et ma
willet lasse weidike. Mes se sinno puttus!
Ei ta kule sugguke:

Lakka henda laotas
Mürrap, mäsap, müggistap
Kissup, kullup kufferdas
Gullust henda hukkatap
Ni kui Summal mes sääl olles.

Oh! mes pimme wiha hirmus, ei ma
wihhan tahha olla funnagi.



L i b l i k.



P a r m.

Patse ke neid linnokeisi
 Püwawa nink pinawa
 Kõrrekest neil läbbi pistwa
 Langakest neil jalga pandwa,
 Ke neid naro perrast näppistawa
 Nalja perrast nilluwa
 Eusti perrast liga tewa
 Wallatuffelt wallo:
 Neil om kippe kurri südda
 Ei neil olle latselikko meeld
 Rõõm neil rõõwli rõõkminne
 Naar neil isä narminne.
 Hoia taiwan' essa effi sa
 Et ni kurri kunnage es olles ma.



Perdik. (Saksa kelen: Affe).

Näts, ta mees ei olle kes siin saiap?
 Kõl ta mihhe sarnane, ellaj om ta siiski,
 ellap lämmel maal mõtsade sissen, kõnnip,
 sööp nink joop kui inneminne, nink teep
 kii kumbid, mes ta innemissest näggi,
 perra, et naljakas om kaeda. Ta om kõi
 meie näole, ent meie nimme wäärt ei olle
 ta siiski, sest mele moistust täl ei olle.

Meel nink moistus olgo kallis sinnul
 Ta teep so Jõsa sarnatses!
 Kes om maiasse himmun
 Jogi tilgakesse perrast
 Meeld nink moistust kaotanu
 Henda tõppras tetta püüdnu
 Ellajas om ihkanu
 Ei ta olle ennamb inneminne
 Ei Jõsa palge perrandaja.



Päso kenne.

Päsoke, sa suwwe linnoke, mes sa tōga
tōttat ni, kerjat, korjat, pessakest iks par-
randat? Puhka weidike!

Eats, ma pea rühkima
Et ma peša walmis ja
Et ma latsekeisi kaswata
Enne kui ne tule tulles
Talwe ilma tuiskawa
Enne kui mo Issand kutsup
ülle merre, ülle ma
Surembale suwwele
Ilusambä ilmale.

Essa nink poig.

Essa olli omma pojaga linan, mõnda
kaupa müman, nink tōist tühja maja asja
ostman. Nemma kõndse ullitside nink po-
tide möda, ja pojat sai lina nink temma
ilse wiljalt immetelda.

„Pois! wōtta illes, mes šäl jalgu
al“ üttel essa tälle. „Tühhi! wanna
hobbese rawwa tüf, ei selja painotamisse
wāart“ kostis poisikenne. — Wanna essa
kummard nüüd essi, nink pist rawwatükki
karmani. — Šōudse nüüd mihhe seppikoa
lähhüdale. Poig jäi tōteggijid wahtma,
essa aste meistre mannu, nink pat tälle
rawwa tükki; meister and kümme koppikat
wasta.

Wanna mees wōt weel mõnd saijakest,
ja neide kümme koppika eest paar topši
wisnapu marju. Tallitus olli ärratallitetu,
nink turrolisse rutsewa koddo pole, et nä
launäle saasse. Nemma kõndse walliste;
päiw sais kõrgen, nink paist wallosaste;
tannumide wahhe olli piš, lämmi suur,
essa aste een, poig perran. Essa last
ütte marjakest mahha; walli olli pois-
kenne ülleswōtma ja suhho pistma; tüf
maad jälle marjakenne, jälle pois ussin
nopma nink ärrasōma, nink ni iks mõnne
sammo taggan marjakenne ja walli korjaja!

„Essa! heikas poig, šin om mõnnet
marjakorwil mulk olnu, ma olle õige paljo
marju löidnu.“ — „Nink šinna ollet neide
tühjade perrast kummardanu?“ kostis essa.
— „Di mesperrast ei“ wastat latš, „ma
olle jannone, nink marja maggusa.“ —
„Puhkame šin leppa warjun weidike,“ tōst

nüüd essa omma hääld, „ma tahha sulle middake kõnnelda: mälletat sedda hobbese rauda, mes ulitse pääl olli; sinna es tahha temma perrast mitte selga painotada, minna wõtti tedda ülles, möije tedda kümne kop-pika eest ärra, wõtti sinnust näggemata rahhaga kats topfi marju, nink lasi melega topfi ossa ütsikaupa tee päle mahha, ja sinna uhke mees, kes hommungul jahhega linan omma selga ni wäga hoidsit, sinna ollet nüüd pallawa päiwaga henda kats-kümmend kõrd tee tolmo sisse kummardanu, ja ennege pole wäärt kätte sanu. Minna painoti omma selga üts ainus kõrd, ja söije nüüd omma topfi täud rahholikkult ärra, ja anni selle töisega sulle weel hääd oppust.“ Poissil sai hääbi, es tihka ennamb filmi üllestõsta, „ma olli küll rummal“ üttel temma, „ei tija, olli ta laiskus, wai uhkus, wai holetus!“ — „Kül tedda eggäutte olli“ kostis essa, „eddispäide mötle et kes weisse asja man ei tahha waiwa nätta Sel tullep wimate jo kätte wõrra tetta Mes kerge eddimält, se rasses perrast jäep Seperrast olle kern nink wirk kui tarwis läep.“

Rõnne nink moistatus.

Olli ütten suren aijan paljo wõrama puid nink puhme, lille nink hainu, mes

sakstile õtseful töise ma asja tunništa-misses nink kaemisses olli. Mõnni neide seast olli pälegi weel õige surma rohhi ehk kihwt, ni kui meie maal marro haina nink mürk haina ommawa. Kärner ehk aidnik, kes selle aija ülle wallits, olli üts moistlik mees, nink kunna ta üttel hommungul paar potti täud lille wälja pand, kuts temma omma kats pojakest mannu, nink üttel: et teie kül middake siin aijan lubbata ei tohi puttu, sis tahha minna teid weel essiärra-likkult mannitseda, et teie neist lillsest henda kawwen hoiate, sest neide sissen om kihwt ehk margon, nink nemma woiwa teile surma tetta.

Eatse jäiwa pelgama, nink warriwiwa mõnni päiw sedda kottust, sis lätsiwa nemma jo julgembas, tulliwa mannu ja kaiewa neid. Wannämb poisfikenne putte lehti, kaie neide hambid, nink naart töisele, ei ta purre mo sugguke. Mõnni päiw, ja no-remb korjas neid mahha puddenu häälmid maast ülles, nink olli surelinne, et ka temma es pelga. Häälmide assemele naksiwa nuppi kassuma, nink latse kausiwa saggede neid kaema. „Sijate, ma olle neist antsikist marjust maitõnu, es te nä mulle middake“ üttel weikenne; suremb olli nüüd ka walli suhho pißman, es olle nä ennege maole māratsese, halja nink mõrru; „las neil

Kütseba weel" üttel temma, sülas ennamaste mahha, nink läts mant ärra. Pää jäi talle weidike oimatses, südda läts kurjas, es panne ta tost surembat tähhele, heit maggama, nink töisel hommongul olli ta terwe kui enneke. Mönne hä aja perrast lätsiwa nemma jälle omma keeltu puhma kaema. Marja suggutse nuppi olliwa öige fures lännu, nink terrakesse kõrriksiwa neide sissen. Ussinaste nopsewa nemma paar tükki, paggesiwa lusthoonde, nink naksewa terrakeisi wälja korristama. Sai sis neid mönnike suhwe pistetus nink katski salwetust. Üts olli mörru ja sületi mahha, töine zuffati jälle suhwe. Keel jäi kibedas, nink harrii mörrudat kannatama; jo läts terrakenne kalast alla, töine, kolmas järrestikko perra; pää nakkas hullus jäma, ja ni kui meel rummalambas läts, ni kaswi himmo. — Kõrraga pand noremb poisikenne hirmsaste naardma, käänd filmi pahhe pole, nink jürräsi hambid. Wannämb nakse wõra hälega laulma, rööfse süwwa nink juwwa, taht wälja joosta, ent es jöwwa koghete, rummalus tulli tälle päle, temma satte mahha, nink pes kätte nink jalguga, ja kisk hirmsaste omma ihho. Nida mäsasawiwa möllemba, kui essa sisse aste. Kisk ihho jäi täl wärrisema, kui temma omme latsti ni hullul meel näggi. Lawwa pääl

olli weel ne killi seemne, nink õkwa sai ta sest õnnetussest arwo, joost abbi otzma nink töi tohtret. Rasse olli neide waiste lomakeiste hädda, ent kolmandamal päiwal õnnist Summal selle tohtre hoold, nink ärrat neide meleksest jälleke. Nää naksewa parranema, nink tunniksiwa kisk ülles, kuidas nemma sõnnakuuldmata, nink omman himmun rummala olliwa olnu.

Sis wõt nüüd essa neid omme põlwide päle, pand neide kakeisi kokko, nink üttel neile: latse, tennage Ssandat Summalat, ke teid ilma häddast om päätnu, nink wõtke sest rassedast willitsussest hennene ello eas oppust, et teie henge mitte pattu nink iggawetse hädda sisse ei satta; olge iks sõnnakuulja Summalale nink wannambile, nink pandke wasta kurja kiusatussele.

Kuulge nüüd ja pandke tähhele: kui teie wannambas lähete, sis tullep ütte asja perrast kurri kiusatus teile kätte! Üssi om ta, kellelt inneminne kisk tjiap, et temma tälle häddas lät, temma meeld wasip, nink temmale surma woip tetta, nida kui teist seemnist teda olli. Ent kunna se assieggapäiw filmi een om, ei panta temmast tähheleke. Inneminne harrinep tedda ärra, nink ei pelga tedda ennamb. Ea julgep tedda kõrd maitja, — häddast ei olle su-

rembat wäärt, mörru om ta muidoke, ja põlletas tedda eddimält ärra, ent maitsetas jälleke. Keel harrinep libbedat, oimatus tullep päle, ja ni kui meel rummalambas lät, kaswap himmo. Nink et kül assi ei sögis ei jogis ei lähhe, siski tedda rohkebade ja iks rohkebade woetas, seni kui innemissel meel ümbrekäup, nink moistus pääst kaop. Ei astu nüüd mitte surm ökwa temma mannu, nink hirmutas tedda, ni kui ta teid ähwärd; essihennesest parranes inneminne ärra, ent üts nörkus jäep weel temma mele sisse, se, et temma mitte sest arwo ei sa, et se kurri assi tälle hukkatusses lät. Nink kunna se assi innemist eddimält ötskui ärratas, ja temma selle haigusse perra nörgas om jännu, sis arwas temma henda iks jälle sellesamma halwa asjaga kostotada, nink nakkas iks hullembaste temma päle pallama ja tükma. Kik omma hääd, omma perramest nartsokest müüp ta ärra, et temma ennege sedda asja hennele saas. Temma prugip tedda nüüd saggedaste, ja eggatörd tullep tälle tuio päle. Temma narap alpište, tüllitsep nink taplep, ajap hullo jutto, ei püffi jalgu pääl, jampsip hirmsaste, nink jäep wimate oimatselt mahha. Kui temma sest lörrast pääsep, sis om temma eddimanne iksaminne jälleke selle asja päle, ni et temma kunnagi ommast moistussfest

ennamb ei selgust ei arwo ei sa, ei ka pelgama ehk parranema ei woi nakkada! Sant hä polest, sant terwussfest, sant moistussfest, rikkotu ihho nink henge poolt, löwwap surm tedda wote pääl kui többrašt. Temma heng ei tija Summalast, ei sa Ss sandat kunnagi nätta.

Oh! tadekenne, puhhasiwa latse, wärrin tullep meile päle, mes hirmus assi wois se kül olla, ei sa meie tedda ärramoista; meie pelgame tedda, üttele effake, mes om ta? — Kül teie ollete temmast kuuldnu, ja ollete jo mõndke temma többen nännu, kostis effa, ent kunna teie weel öiget arwo temmast ei sa, sis tahha minna teile sedda moistatust ärramoista: **wiin, ma-wiin** kutsutas temma! Ja **wiin** om se assi, kellest minna kõnnele; eggauts tijap tedda, nink siski om ni palju neid, kes temma surma lähhe! Kül om Summal meile sadda nink sadda andid jaotanu, mes magusamba nink parremba ommawa, ent inneminne omman pimmedussen raiskas Summala andid, nink ajap tigge tarkussaga hendale üttele roheto, mes tedda ihho nink henge polest rikkup.

Saad, heikas wannämb poisfikenne, minna tahha sulle lubbada, ei ma ma pääl sedda hirmust wina ei tahha maitsta; nink minna ka, üttele walliste se weikenne, ja löi effale lät. — Summal önnistago teie

toivotust, nink finnitago teie meelb, waastas
essa, nink pand neide kakeisi kofko. Temma
hule liiksiwa, temma südda puhkas Sum-
mala pole; nink Jssand olli temmaga.

Paar poisikesse kaswiwa sures mihhis,
— essa maggap jo ammogi mullan, —
mihhe omma nüüd ka wanna, — laste latse
istuma neide lawwa ümbre, — weel ei
olle wina tilka ei neide, ei neide
laste nink laste laste su sisse sanu.
Kik omma ausa mihhe, holika perrenaise,
moistlikko tüddrikko nink waa latse.

Sest woite nüüd, armsa latse, oppi,
kuidas armolinne Summal neid önnistap,
ka temma nimmel hääd tootust andwa,
nink sedda ka piddawa. Parremb om sis
weikest tühja maiast nink römo maitsmata
jätta, kui säratsse kurja kiusatusse sisse henda
anda, et woip ihho nink henge üttelisse
kaotada.

Lats, kes Summalat pallep.

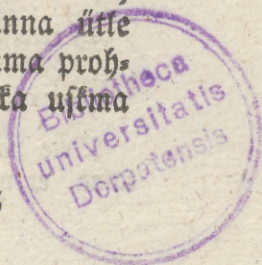
Päiw heit omma walgust läbbi sanna
pajakesse ütte wote päle, kost waine läst
omma haiget ihho ülles kergit. Wee-pissarä
joofse temma filmist, temma kaie taiwa
pole, nink heit jälle filmi omme kolme wei-
keste laste päle, kes jo liikma naksewa nink
ülles ärrasiwa. — Latsekesse, üttel temma,

pandle kakeisi kofko, nink puhkage selle
Summala pole, kes ka meie waisusse päle
omma illusat päiwa lassap paista, nink pal-
lelge, et temma essi teid södas nink jodas.
Döbbi om minno ärrakurnanu, minno jõud
ei kanna weel tööd tetta, ei ka wälja minna,
et ma middage otis; ei olle mul ennamb
ei leiwa pallakest, ei jahho põrmukest, et
ma pudrus teile lasses. Oh kui Jssand
omma englikest essi ei sada waiste laste
hoitjas nink toitjas, sis tullep teile nalg
nink huffaminnet kätte. — üttel, last henda
kummale mahha, mütsit pääd reiuwa sisse,
nink itse wallosaste. Ullo latsekesse jäiwa
kaema, ja es moista middage. Wannemb
pojakenne (kuwe aastalinne terraw lats)
nakse siski otsekui mõtlema, karras ülles,
wõt emma wanna pihtserki olla päle, nink
läts wälja. Ussinade pand ta nüüd kengo
otja kirko pole joofkma. Kirko us johtu
wallal ollema, röömsaste aste poisikenne
sisse ökwa altre mannu, heit henda põlwile
mahha, nink pallel sure hälega Summalat:
Jssand, hallesta meie päle, mem om meil
haige, ei olle meil jahho põrmu ei leiwa
pallakest, meie olleme issutse, nink koleme
nälga, sada rutto ütte englikest alla, et ta
meile süwwa toos, nink meid rawwitses;
sul om jo palju warra nink palju wäkke,
ennamb kui üttelge innemissel, ja sinna ollet

jo lubbanu meid arwitada, kui meie süddamest pallemie. Oh kule sis, minna palle sinno süddamest nink silma wega, ärra jätia meid mitte perratus. — Se palwus kostut poiskeffe süddant, nink rõõmsaste joost ta nüüd mötša, korjas haakeisi, nink üttel koddo minnen: las nüüd englil jahho wija, kül minna tuld murretse pudbro keta. — Jõudse fanna mannu, tõugas ust wallale, nink nātse, jo olli pengi pääl jahho mat nink leiwa pets. — Mitumma sulle suur Summal, heikas poisfikenne, wissas omma süllētāut mahha, nink heit kääkeisi kofko. Kui walli se engel om olnu, heikas ta rõõmsaste! Memmekenne, ütle, märādune ta ommete om? kui surekenne ta olli? olli tal siwakeisi, tulli ta pajast wai ussest, ütle, ütle memmefe? — Emma olli weel põlwil maan Ššandāt tennaden, temma tõmmas last omma rinna neäle, nink üttel pehme hālega: mo kallis latsekenne, oh et se latseleit ust sulle iggawes jāes! Summal om sinno palwust kuulnu, temma om meid ilmlikkust hāddast pāstnu, oh et meie woisse temma ommatsis jāda iggawes! Summala wāggi om suur, temma om meid Kristusse lābbi oppetanu, nink meid ommis sullasitennu, temma woip omma pūhha waimo meiesuggutside sisše sata, nink hendale meie seast teendrid wallitseda, kēa temma taht-

mist täudawa; mešperrast täl sis tarwis weel siwuga englil alla sata, ni kui wannal ajal, kunna innemisse pimmedussel olliwa? Šnsa omma ne, kes uskwa nink ei nāe! Meie tijame, et kē hā tullep Ššandā Summala kāest, nink meie ussule ei lā neid ennemustitsid immetekko ennamb tarwis. Kē om immetō, meš Summal om lonu, kē om immeteggo, meš Summal lassep sündida innemiste sean ma pāäl! — Olli se Summalast wai ilma assi, et temma sel tunnil, kui sinna kirko pole lātsit, oppetajat ka sinna last, et temma käärkambrist ütte ramatut lāts toma? olli se Summalast ehk innemissit, et oppetaja sinno palwe hāald kuuld? nink Summal olli ka temma sōame pehmetaja, et temma koddo lāts, meile jahho nink leiba saat, nink ōkwa essi meie mannu ruttas. Temma om nüüd lubbanu, meie eest hoold kanda, nink sinno kaswatada, kui sinna hā lāts ollet, nink Summalat pelgat ja armastat.

Oh inneminne, tunne, et ilm om täus Ššanda immeteggosid, ent sinno silma omma kinni, ja sinna ei nāe neid mitte; sinna odat englil taiwast, ja minna ütle sulle, kui sinna Ššandāt nink temma prohwetid ei ussu, sis ei sa sinna ka ussima kui üts engel taiwast tullep.



Lutterusse
K a f e k i s m u s.

Gesmänne pätk.

Summala kümme käsku.

Gesmänne käst.

Minna olle se Issand sinno Summal: Sinnul ei pea mitte muid Summalid ollema minno een.

Mes se om?

Meie peame Summalat ülle fige asja pelgama, armastama nink uskma, ehk temma päle lootma.

Lõine käst.

Sinna ei pea mitte Issanda, omma Summala nimme kurjaste pruukma; sest Summal ei tahha sedda mitte nuhtlemata jätta, ke temma nimme kurjaste prugip.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie temma nimme man ei wannu, ei nea, ei nõio, ei wõlfi, ei ka petta: enge peame sedda fige hädä sissen appi heikama, paläma, fitma nink tennama.

Kolmas käst.

Sinna peat pühapäiwa pühän-dama.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie juttust nink Summala sõnna ärra

ei pölle: enge peame sedda pühhas piddama, hädä meel kuulma nink opma.

Neljas käst.

Sinna peat omma esä nink emma auwustama, et sinno kässi häste käup, nink sinna kawwa ellat ma pääl.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie omme wannambid nink essandid ärra ei pölle, ei ka wihhastä: enge peame neid auwustama, neid orjama, neide sõnna wõtma, nink neid armsas nink ausas piddama.

Wies käst.

Sinna ei pea mitte ärratapma.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie omma lähhembra ihhule üttele kahjo ehk wigga ei te: enge peame tedda awwitama nink eddesi saatma fige ihholikko hädä sissen.

Rues käst.

Sinna ei pea mitte abbiello rikma.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie puhtaste nink ausaste ellame sõnna nink teggude sissen, nink et eggäüts omma abbi, kasa peap armastama nink auwustama.

Seitsmes käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas, tama, et meie omma lähhembra rahha ehk hädä ei wõtta, ehk kawwala kauba ehk ostmissäga henne kätte ei sada: enge peame tedda awwitama temma hädä nink pätoitust kaswatada nink hoita.

Rattesas käst.

Sinna ei pea mitte kawwalat tunnis-
tust andma omma lähhembat wasta.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas-
tama, et meie omma lähhembra päle kawwalal
kombel ei wölfi, tedda ei petta, feeld temma
päle ei pessa, ehk furja kõnnet ei tõsta: enge
meie peame tedda wabbandama, hääb temmast
kõnelema, nink kii asja hä pole käändma.

Uttesas käst.

Sinna ei pea mitte himmuštama
omma lähhembra maija.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas-
tama, et meie kawwalustega omma lähhembra
perrandust ehk maija hennele ei püüwa, ei ka
üttele õigusse tähhe al henne kätte ei sada: enge
peame tedda arowitama, et temma sedda woiš
piddada, nink se mannu jada.

Rümmes käst.

Sinna ei pea mitte himmuštama
omma lähhembra naist, sullast, näut-
sikut, többrast, ehk kii, mes temma
perrast om.

Mes se om?

Meie peame Summalat pelgama nink armas-
tama, et meie omma lähhembra naist, perret ehk
többrast henne pole ei kisse, ehk temmast ärra
ei sada: enge peame neid mannitsema, et nemma
jawa nink tewa, mes neile sünnis.

Mes ütles nüüd Summal kigist neitsinnatist kassust?

Temma ütles nida: Minna, se Šš-
sand sinno Summal, olle üts wäggew

wihhane Summal, se neide päle, kes
minno wihkawa, wannambide pattu
koddoo otsip laste päle, kolmanda nink
neljanda põlwe sisse. Ent neile, kes
minno armastawa, nink minno kassu
piddawa, se minna hääb, ammaš
tuhhanda põlwe sisse.

Mes se om?

Summal ahwardap nuhhelba kii, kes neide
sinnaste kassude ülle astiwa; seperrast peame
temma wihha pelgama, nink ei pea mitte ni-
sugguste kassude wasta teggema. Ent temma
tootap armo nink kii hääb kigile, kes temma
kassu piddawa. Seperrast peame tedda ka ar-
mastama, temma päle lootma, nink hääb meel
temma kassude perra teggema.

Lõine pätk.

Pühha risti = uš.

Eddimänne tüš, lomissest.

Minna ussu Summala se Ššša, fige-
wäggewama taiwa: nink ma-loja sisse.

Mes se om?

Minna ussu, et Summal minno fige lobu-
asjuga om lonu, mulle andnu ihho nink henge,
filmi, kõrwu nink kii luliikmisi, meeld nink
moistust, nink weel üllspeap: päle se, reitwid
nink kangi, šöfi nink joki, maija nink kotta,
naist nink last, põldu, tōprid nink kii hääb,
fige ihho nink ello tarwisdusse nink pätoitussega
riffalikkult nink eggapäiwa õnnistap, fige hääda
eest kaitšap, nink fige furja eest hoijap nink
paimendap. Nink sedda teep temma kii selgest

isälakkust nink jummalikkust armust nink heldus,
fest, ilma minno ärratenimisse nink töta. Se fige
eest olle minna jälle wölgo, tedda tennada nink fitta,
orjata nink kuulda. Se om töttelikkult töifi.

Lõine tük, ärralunnastamissest.

Nink minna ussu Jესusse Kristusse,
Summala aino Poja, meie Jēsanda
sisse, ke om sadu pühast Waimust,
ilmale tulnu Marjast, puhtast neitsist,
kannatanu Pontiusse Pilatusse al,
risti päle podu, ärrakolu nink mahha
mattetu, alla lānnu pōrgohauda, kol-
mandal päiwal jälle üllestōsnu kooljist,
ülles lānnu taiwate, istup Summala
se figewāggewa Jēsa hāäl kael. Sāält
saap temma jälle tulles, kōhbut
moistma ellawide nink kooljide päle.

Mes se om?

Minna ussu, et Jēsus Kristus, töttelik Sum-
mal, Jēsast iggawest sündinu, nink ka töttelik
inneminne, neitsist Marjast sündinu, om minno
Jēsand, ke minno ärrakaddonu nink ärrsunnu
innemist om lunnastanu, ärraostnu nink ärra-
pāsinu figest pattust, surmast nink kurrati wāest;
ei mitte kulla ehk hōbbega, enge omma pühha
kalli werrega, nink omma süta kannatusse nink
surmaga, et minna temma omma pea ollema,
nink temma rigin temma al ellama, nink tedda
orjama iggawessen õigussen, waggaussen nink
õnsussen, õtse nida kui temma om üllestōsnu
surmast, ellap nink walitsep iggawes. Se om
töttelikkult töifi.

Kolmas tük, pühhāndamissest.

Minna ussu pühha Waimo sisse,
ütte pühha kristlikko kirkut, pühhide
offaust, pattu andisandmist, lihha ülles-
tōssēmist, nink ütte iggawest ello. Amen.

Mes se om?

Minna ussu, et minna ei woi mitte omma
melest ehk wāest Jēsusse Kristusse, minno Jē-
sanda sisse usku, ehk temma mannu tulla; enge
pühha Waim om minno, lābbi armo: oppusse
kutsnu, omme andidega walgustanu, õigen ussun
pühhādanu nink üllespidanu: õtse nida kui
temma sedda foggona kristlikko foggodust ma
pāäl kutsup, foggup, walgustap, pühhādap,
nink Jēsusse Kristusse man peap õigen ainun
ussun. Kummā kristlikkun foggodussen temma
mulle nink figile uskjile eggapāiwa kōl pattu
rikalikult andis annap, nink wiimse päiwal
minno nink kōl kooljid saap ülles ärratama, nink
mulle, fige uskjidega Kristusse sissen, ütte igga-
west ello andma. Se om töttelikkult töifi.

Kolmas pätük.

Pühha isä - meie palwus.

Meie Jēsa, ke sinna ollet taiwan; pühhān-
detus sago sinno nimmi; sinno riik tulgo meile;
sinno tahtminne sündko kui taiwan, nida ka ma
pāäl; meie päiwalikko leiba anna meile tāmmba;
nink anna meile andis meie süda, nida kui meie
andis anname ommile süüdleisile; nink ärra
saatko meid mitte kiusatusse sisse; enge pāsta
meid ärra kurjast; fest sinno perralt om riik,
wāggi nink auwustus, iggawestel ajal. Amen.

Meie Jäsa, ke sinna ollet taiwan.

Mes se om?

Summal tahhap meid sega hällitseba, et meie peame uskma, tedda meie armsat essa ollewat, nink meid temma öige latfi; et meie julgeste nink fige lotussega tedda peame pallesma, ni kui armsa latse omma armsat essa pallesma.

Eddimänne palwe.

Pühhändetus sago sinno nimmi.

Mes se om?

Summala nimmi om kül hennesest essi pühha, ent meie pallesma sensinnatsen palwen, et temma ka meie man pühhas saas.

Kuis se sünnip?

Kui Summala sõnna selgede nink puhtaste oppetetas, nink meie ka pühhalikkult kui Summala latse se perra ellame. Sedda awwita meid, armas essa taiwan! Ent kes töisite oppetap nink ellap, kui Summala sõnna oppetap, se ei pühhända mitte meie sean Summala nimme. Se eest hoija meid, armas taiwane Jäsa!

Tõine palwe.

Sinno riik tulgo.

Mes se om?

Summala riik tulley kül ilma meie palweta temmast essi; ent meie pallesma sensinnatsen palwen, et se ka meie manni tulles.

Kuis se sünnip?

Kui taiwane Jäsa meile omma pühha waimo annap, et meie temma pühha sõnna läbbi temma armo ussume, nink jummalikkult ellame, sin ajalikkult nink sääl iggawes.

Kolmas palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taiwan, nida ka ma pääl.

Mes se om?

Summala hä armoliik tahtminne sünnip kül ilma meie palweta, ent meie pallesma sensinnatsen palwen, et temma ka meie man sünnis.

Kuis se sünnip?

Kui Summal fik kurja nõuwo nink tahtmist ärrahäetap, nink kelap ärra sedda, mes meid ei tahha laske Summala nimme pühhändada, nink temma riki tulla; kui om, kurrati, se ilma, nink meie lihha tahtminne; enge finnitap nink peap meid kangede omman sõnnan nink ussun meie otsani. Se om temma armolinne nink hä tahtminne.

Neljäs palwe.

Meie päiwalikko leiba anna meile täamba.

Mes se om?

Summal annap päiwalikko leiba ka kül ilma meie palweta figile kurjile innemistile, ent meie pallesma sensinnatsen palwen, et temma meid sedda lasses tutta, nink tennoga meie päiwalikko leiba wasta wotta.

Mes om päiwalik leib?

Kif mes ihho toitussele nink üllespidamissele tarwis om: kui om söök, jook, reitwa, kängitse, hone nink maja, põld, tõpra, rahha, hä, wagga abbikaas, waa latse, wagga perre, waa nink ussutawa üllemba, hä wallitsus, hä ilm, rahho, terwis, karistus, aum, hä sõbra, ussutawa küllalisse, nink muido nisuggust.

Wies palwe.

Anna meile andis meie süda, nida kui meie andis anname ommile süüdele.

Mes se om?

Meie palleme sensinnatsen palwen, et se Issa taiwan es tahhas mitte meie pattu päle kaeda, ei ka neide perrast meie pallemist meile keelda; sest meie ei olle mitte se wäärt, mes meie palleme, ei olle ka sedda mitte ärrateninu; enge temma tahhas meile kii selgest armust anda: sest meie teme eggapäiwa paljo pattu, nink tenime selget nuhtlust. Sis tahhame meie ka kül jälle süddamest andis anda, nink hääle meel hääle tetta neile, kes meie wasta patwa.

Kues palwe.

Nink ärra saatko meid mitte kiusatusse sisse.

Mes se om?

Summal ei kiusa kül keddafe, ent meie palleme sensinnatsen palwen, et meid Summal tahhas hoita nink ülespidada, et meid kurrat, ilm nink meie lihha ärra ei petta, ei ka huffota, umbussu, kätte mötte nink mu sure hääle nink pattu sisse; nink ehk meid sega peas kiusatama, et meie siski woisime ärrawäärda, nink woimust sada.

Seitsmes palwe.

Enge pästa meid ärra kurjast.

Mes se om?

Meie palleme sensinnatsen palwen, kui üttele puhhuga, et meid se Issa taiwan kigesuggutsest ihho: nink henge, hääle nink auwo: kurjast tahhas ärrapästa, nink wimate, kui meie tunnikenne tulley, meile üttele önsat otfa anda, nink meid armoga sestinnatsest hädä: orrust henne mannu taiwate wötta. Amen.

Mes om Amen?

Et minna pea kindma ollema, et nisuggutse palwe omma sel Issal taiwan wastawõtlikko

nink kuultu; sest temma essi om meid käänu nidade pallelda, nink tootanu meid kuulda. Amen, amen se om: ja, ja, nida peap sündima.

Neljas pärtü.

Pühha ristmisse sakrament.

Gesmält: Mes om ristminne?

Ristminne ei olle mitte paljas weissi, enge om weissi, Summala käänu säetu, nink Summala sõnnaga ühhendetu.

Kumb es sis om nisuggune Summala sõnna?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütley Mat. teusse ramatun wimatsen pärtükkin:

Minge nink tekke jüngris kii pagganid, neid risten se Issa, nink se Poja, nink se pühha Waimo nimmel.

Tõiselt: Mes annap ehk sadap ristminne?

Temma sadap pattu andisandmist, pästap ärra surmast nink kurratist, nink annap iggawest õnnistust kigile, kes sedda uskwa, kui Summala sõnna nink tootus ütley.

Kumb es sesamma Summala sõnna nink tootus om?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütley, Mat. fuisse ramatun wimatsen pärtükkin:

Ke ussup nink ristitas, se saap önsas sama; ent ke ei ussu, se saap ärrafunnitus.

Holmandalt: Kuis weissi ni furi asju woip tetta?

Weissi ei te sedda tõttelikult mitte, enge Summala sõnna, mes se wega nink se we man om, nink usk, mes Summala sõnna ween ussup. Sest ilma Summala sõnnata om weissi paljas weissi, nink ei olle mitte ristminne, ent Summala sõnnaga om temma üts ristminne, se om: üts

armo täus ellowessi, nink wastse-sündimisse wiht-
minne pühhan waimun: nida kui pühha Pawel
ütley, Titusse ramatun, kolmandan pätkkin:

Summal Jēsa teep meid omma halled-
tusse perra önsas, läbbi pühha Waimo
jällesünnitamisse, nink wastseteggemisse-wiht-
misse, kumba temma rikkalikkult meie päle
om wälja kallanu, läbbi Jēsusse Kristusse,
meie önnisteggija; et meie temma armust
öiges tettu iggawetse ello perrandajis saasse
lotusse perra. Se om töttelik sõnna.

Nesandalt: Mes sis nüüd nisuggune wessi-ristminne
tähhendap?

Temma tähhendap, et wanna adam meie sissen
peap läbbi eggapäiwatse kahhitemisse nink pat-
tustkäändmisse ärrauppotetama, nink ärrakoolma
lige pattu nink kurja himmuga, nink peap egga-
päiwa jälle ette tulles nink ülestõusma wastne
inneminne, se öigussen nink puhtussen Summala
een iggawes ellap.

Kun es se kirjotet om?

Pühha Pawel Romal. R. 6. P. ütley:

Meie olleme Kristussega mahhamattetu,
läbbi ristmisse surma sisse; et ötselkui Kris-
tus om üles ärratetu koolijst läbbi Essa
aawustusse, nida peame ka meie wastfen
ellun káuma.

Wies pätk.

Pühha altari sakrament.

Mes om altari sakrament?

Se om meie Jēsanda Jēsusse Kristusse töt-
telik tõisine ihho nink werri, leiwa nink wina

al, meile ristirahwale fūwwa nink jutwwa Kris-
tussest essi sätu.

Kun es se kirjotet om?

Nida kirjotawa pühha Ewangelisti Matteus,
Markus, Lukas, nink pühha apostel Pawel:

Meie Jēsand Jēsus Kristus, sel ööl,
kui temma ärraanti, sis wõt temma leiba,
tennas, murs nink and ommile jüngrile,
nink ütlet: wõtke, söge, se om minno
ihho, mes teie eest antas. Sedda tekke
minno mälletusses.

Selsammal kombel wõt temma ka kar-
rikat perrast öddango-söömaiga, tennas nink
and neile, nink ütlet: wõtke nink joge kile
se sissest, sesinnane karrik om se wastne
lepping minno werren, mes teie nink mit-
ma eest ärrawalletas pattu andisandmisses.
Sedda tekke, nisaggede kui teie sedda jode,
minno mälletusses.

Mes aawitap nisuggune sõminne nink jominne?

Sedda näutwa meile nesinnatse sõnna: Teie
eest ärraantu nink ärrawalletu pattu
andisandmisses. Se om: et meile sakra-
mentin pattu andisandmist, ello nink önnistust
neide jõnnu läbbi antas: Sest kun pattu andis-
andmist om, sääl om ka ello nink önnistust.

Kuis ihholik sõminne nink jominne ni suri asju woip
tallitada?

Sõminne nink jominne ei te töttelikult sedda
mitte, enge ne sõnna, mes nida káuma: Teie
eest ärraantu nink ärrawalletu pattu
andisandmisses. Kumma sõnna se ihholikko

sõmisse nink jomisse man omma, fui pätük püh-
han sakramentini; nink ke neidsaimmu sõnnu ussup,
sel om, mes nemma ütleva nink tootawa: se
om, pattu andisandminne.

Kes sis pühha altari sakramenti tulloliffult wastawöttap?

Paastma nink iholiffult henda walmistama,
om kül kaunis wäljaspidine walmistaminne;
ent se om õige ausa nink walmis, ke neid sõnnu
ussup: Teie eest ärraantu nink ärrawal-
letu pattu andisandmisses. Ent ke neid
sõnnu ei ussu, ehk sest katsite mõtlep, se om
umbusklik, nink ei olle mitte õigede walmistetu.
Seest se sõnna: Teie eest, pürowap selgid usk-
liffuid süddamid.

H o m m u n g o p a l w u s.

Summala se Jēsa, Poja nink Pühha Waimo
nimmel. Amen.

Minna tenna sinno, armas taiwane Jēsa,
läbbi Jēsusse Kristusse, sinno armu Poja minno
Jēsanda, et sinna äsja õfel minno ni armolik-
kult ollet hoidnu nink kaitnu. Minna palle
sinno, hoija nink kaitse minno ka sel päiwal
kige pattu nink kurja kiufatusse eest, nink aw-
wita, et kif minno mõtte, sõnna, teggo nink
ello sinno jummalikko meleperrast wois olla.
Minna anna omma ihho, henge nink ello sinno essa
hoolde nink kätte; sinno hä Waim saatko minno
ka sel päiwal nink eggal ajal tassatse te päle. Amen.

H o m m u n g o l a u l.

Wits. Dh armo juur.

1. Ma tenna so, Et sinna mo, Dh Jummal
ollet hoidnu. Sa walwist bööl, Ka minno
päääl, Et hädda mo es puttu.

2. Nüüd awwita, Sel päiwal ka. So Waim,
oh Jēsand Jummal, Se nomigo, Se saatko
mo; Ma olle waine rummal.
3. Dh Jēfukē, Mo üllemb ön, Ke õfel ollit
kaijsja! Mo awwita Sel päiwal ka, Nink
olle minno hoidja!

P a l w u s e n n e s õ õ m a i g a.

Kige filma lootwa sinno päle, Jēsand, nink
sinna annat neile neide sõki omma ajal. Sinna
awwat ülles omma rohket kät, nink täudat kif,
mes ellap, melehāga. Jēsand Jummal, armas
taiwane essa, õnnista meid, nink neidsinnatfid
sinno andid, mes meie sinno rohkest armust
wastawöttame, läbbi Jēsusse Kristusse meie
Jēsanda. Amen.

P a u l e n n e s õ õ m a i g a.

Wits. Dh Jēsu anna rohkest käest.

1. Sa annat Jēsand heldeste kif ello tarwidust;
Ni jaggat sinna meileke Nüüd omma õnnistust.
2. Kif sõki joki ihhule Sa annat rohkest käest. Dh
Jēsand meie tenname So suust nink süddamest.

P a l w u s p ä l e s õ õ m a i g a.

Tennage Jēsandat, sest temma om helde,
nink temma heldus püssip iggawes. Meie ten-
name sinno, Jēsand Jummal, armas taiwane
essa, et sa omma armo kät ollet ülles awwanu,
nink meid jälle omme andibega ollet sõnus tennu.
Anna meile ka eddispäide meie päiwalikko leiba,
nink õnnista meid ihho ja henge polest, Jēsusse
Kristusse meie Jēsanda läbbi. Amen.

P a u l p ä l e s õ õ m a i g a.

Wits. Mo südda walwa jälle.

1. Nüüd andkem Jēsandale, Suurt tenno, et

ta jälle hoold meie eest om kandnu, Nink
meile toidust andnu.

2. Ni kui sa armo näutnu, Nink meie ihho toitna,
Ni anna, Issand loja! Ka mes om hengel waja.

S d d a n g o p a l w u s.

Minna tenna sinno, armas taiwane effa, et
sa sel päiwal minno ni armolikkult ollet hoidnu
nink kaitsnu. Minna palle sinno, anna mulle
andis kif minno pattu, et ma rahholikkult woi
uinoda. Sinno effa hoolde anna minna ihho
nink henge, nink kif minno ommatsid. Hoi ja
meid fige õnnetusse nink kurja eest, Jესusse
Kristusse meie Issanda läbbi. Amen.

S d d a n g o l a u l.

Wiis. So heng, oh Jესus.

1. Näüd lamme minna wotele; Mo wõtta om-
ma hõlele, Oh kallis õnnisteggija, Sis
woi ma rahhun maggada.
2. Oh kaitsa ka mo ommatsid, Nink hoi ja minno
wannambid, Ja tassu neile armoga, Mes
hääd nä mulle tennuwa.
3. Kui om se õ mul wiimne tääl, Mes minna
magga ilma pääl, Sis wõtta minno hen-
gefe, So mannu, Issand, taiwate.

Meie Issa, te sinna ollet taiwan; pühhän-
detus sago sinno nimmi; sinno riik tulgo meile;
sinno tahtminne sündko kui taiwan nida ka ma
pääl; meie päiwalikko leiba anna meile täamba;
nink anna meile andis meie süda, nida kui
meie andis anname ommile süüdleisile, nink ärra
sada meid mitte kiusatusse sisse, enge pästa
meid ärra kurjast; sest sinno perralt om riik,
wäggi nink auwustus, iggawetsel ajal. Amen.

universitatis
Dorpatensis

Algmissen loi Jummal taiwast nink maad.
(1. Mos. 1, 1.)

Issand Jummal! sinna ollet meie lotus põl-
west põlweni. Enne kui mäe sündsiwa, nink
enne kui ma ja mailm lodi, ollet sinna, Jummal,
iggawest iggawetses ajas! (Eaw. laul. 90, 2.)

Jummalale olgo auw nink kittus iggawest
iggawetses ajas. Jummal man om nõuwo,
tarfust ja moistust. (Jobi. 12, 13.)

Hallestaja nink armolinne om Jummal, piffa
melega, ja rikkas heldusse polest. Õtskui effa
omme laste päle hallestap, ni hallestap Jum-
mal neide päle, fea tedda pelgawa. (Eaw.
laul. 103, 8. 13.)

Issand, sinna kiusat minno läbbi, nink tun-
net minno! Sinna tijat mo maggamist ja mo
üllestõffemist; sinna moistat mo mõttid kawwest
ärra. Kui mul ei olle weel sõnnake omma
fele pääl: näse, Issand, sis tijat sinna sedda
kif ärra. Sinna ollet minno een nink minno
taggan, nink hoi jat omma kät minno ülle.
(Eaw. laul. 139, 1—5.)

Jummal saap eggäüttele tassuma temma teg-
gude perra. (Rom. 2, 6.)

Nida om Jummal ilma armastanu, et temma
omma aino sündinu poiga om andnu, et kif,
kes temma sisse uskwa, hukka ei sa, enge igga
west ello sawa. (Jan. 3, 16.)

Jesus Kristus heila nink täamba sesamma,
nink ka iggawes. (Hebr. 13, 8.)

Jesus ütley: Se rõmustaja pühha waim,
fedda se effa lähhetap minno nimmel: se saap teile
kif oppetama, nink kif teie meelde algatama, mes
minna teile olle ütelnu. (Jan. 14, 26.)

Õnsa omma ne, fea puhta sõamest omma.
(Matt. 5, 8.)

Kif hä andminne, ninf kif täwwele ande om üllewaft, ninf tulley mahha walgusse effast. (Sak. 1, 17.)

Tennage ikkes lige eest, meie Issanda Jeesuse Kristusse nimmel, Summalat ninf effa. (Ewes. 5, 20.)

Seitke kif omma murretamist temma päle, sest temma kannap hoold teie eest. (1. Petr. 5, 7.)

Nida kui teie tahhate, et rahwas teile peap teggema, nifammate teffe teie ka neile. (Luf. 6, 31.)

Armastage omme wainlaifi, teffe hääd neile, kea teid wihkawa; önnistage neid, kea teid wandwa, ninf pallege neide eest, kea teile kahjo teggema. (Luf. 6, 27. 28.)

Ke ütley: minna armasta Summalat, ninf wihkap omma welle, se om wölsja; sest, ke omma welle ei armasta, kedda temma näep, kuis temma Summalat woip armastada, kedda temma ei näe. (1. Jan. 3, 20.)

Jesus ütlet: sinna peat Summalat omma Issandat armastama, figest ommašt jöamest, figest ommašt hengest, ninf figest ommašt melest. Se om se eesmänne ninf suremb käst. Ent se tõine om temma saarnane; sinna peat omma läh. hembat armastama kui henda effi. Neide kätte kässu küllel poop se koggone sädus ninf proh. weti. (Matt. 22, 37 — 40.)

Effa önnistaminne ehitap latfile maiju, ent emma wandminne küssup neid mahha. Olle ussin kuulma, ninf kosta mes öige om.

Kui sinno kässi häste käup, sis mötle, et sul ka kurri aig woip tulla, ninf kui sul kurri kõrd käen om, sis mötle, et sul ka jälle hä kõrd woip tulla.

Lats, ärra olgo holetu omman haigussen, enge palle Issandat, sis teep ta sinno terwes.

Ärra tekko kurja, sis ei johhu sulle kurja.

Ärra harjota suud wölsma, sest se om üts kurri harjotus.

Ärra wihka tööd, mes waiwaga tetta; ei ka põllo tööd, mes Summalast om lodu.

Kige omme teggude man mötle wiimse otsa päle, sis ei te sinna pattu iggawel.

Warras om wölsja poig; üttest jurest möllemba kassunu; üts palf möllembile.

Wargus kaup warga kottist ni kui wessi söglast.

Kes paljo lobbisep, teep hennese paljo waino.

Ärra ussu sedda söpra, kes häddan ei olle weel ärrakaetu. Römo päiwil omma kül paljo hä söbra, ent willitsusse ajal läwa säratse pakko.

Kaddeus ja wihha lühhendawa ello-päiwi. Ärra laida kedda, enne kui sa ollet perrakullelnu.

Arwo = tähte ehk numre.

Neid om üttestä tük, ninf woip neidega mitto millioni tuhhat kirjotada, nida kui ramato tähtega ka ilmato paljo sõnnu ninf möttid woip kofko-panna.

Numre = tähhe ommatwa:

1 2 5 4 5 6 7 8 9

üts kats kolm nellä wiis kuus seitse kattesä üttestä.

Weel om üts täht, mes pu du st märgip, sedda kutsutas: Nul 0.

Neid kümme tähhekest mudetas seddawisi:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 kutsutas ütst: tähhe ehk

numre. Wöttame nüüd neisi ütte numre, ninf

panneme sija ette:

2

Sesamma nummer 2 ei olle ennamb kui liht

kats. Ent kui temma tade weel ütte numre pantas, sis saap ta kümme fõrd ausambas, ehk tõssap kümme wäärt; õtskui:

27

Siin saifap 2 een, nink 7 taggan. Kats om nüüd kümme fõrd suremba auwo päle sanu, sest et tal üts teender taggan saifap. — 2 fut-futas nüüd katskummend, nink temma taggumene teender om liht 7. — Sis loetas nüüd neid kofko: katskummend ja seitse.

Ent kui teendre tade weel tõist teendret pantas, sis saap perremees jo saa fõrd ausambas, ehk tõssap saa wäärt; ent eddimänne teender astup nüüd omma perremihhe jälgi, nink saap ka kümme fõrd ausambas kui ennieke, ehk tõssap nüüd kümme wäärt; ent perramänne teender jäep liht saifusse; õtskui:

273

Siin saifap 2 ni kui perremees een, nink om nüüd saa fõrd suremba auwo päle sanu, sest et tal kats teendrit taggan om. — 7 om eddimänne teender, nink om kümme fõrd suremba auwo päle sanu, sest et temmal nüüd ka ütte tendrit taggan om; ent perramänne teender om liht 3. — Sis loetas neid nüüd kofko: kats sadda seitsekummend kolm.

Ent kui perremees weel kolmandat teendrit tade panne, sis saap ta jo tuhhat fõrd ausambas, ehk tõssap tuhhanda wäärt. Eddimänne teender nakkap jälle perremihhe jälgi astma, nink saap nüüd saafõrd ausambas, ehk tõssap saa wäärt. Wõine teender astup jälle eddimätsse teendre jälgi, nink saap kümme fõrd ausambas, ehk tõssap kümme wäärt; ent se waine kolmas

teender jäep liht sullase saifusse, nink ei olle ennamb wäärt kui liht nummer; õtskui:

2739

Jälle saifap siin 2 ni kui perremees een, nink om tuhhanda wäärt, sest et tal kolm teen-drit taggan om. — 7 om eddimänne teender, nink saa wäärt; 9 om perramänne teender, nink ei olle ennamb kui üttesa wäärt. Sis loetas neid nüüd kofko: kats tuhhat seitse sadda nink kolm kummend üttesa.

Seddawisi tõstetas üks perremihhe nink teen-dride auwo surembas, jo ennamb teendrid taggan om.

Johhup ka mõnnifõrd, et perremihhel teendrid ei sa, ent siski omma auwo ei tahha kado-tada; sis pantas teendride affemele Kul 0, se samma märgip pudust, mes ei loeta; õtskui:

2000

Sest om nätta, et kolme teendre affeme tühja omma, Sis ei woi ka muud luggeda kui perremihhe auwo, se om: kats tuhhat.

Mõnnifõrd jälle johhup, et perremihhel üttest ehk tõifest teendrist pudus om, sis pantas üks teendre affemel sedda Kul 0; õtskui:

2039

Sedda loetas: kats tuhhat nink kolm kummend üttesa. Ehk nida:

2709

Sedda loetas: kats tuhhat seitse sadda nink üttesa. Ehk nida:

2730

Sedda loetas: kats tuhhat seitse sadda nink kolmkummend.

Nätse weel :

tuhhanda wäärt	saa wäärt	kümme wäärt	üffi - nummer	
			4	nelli.
		4	8	nelli - kummend kattesfa.
4	4	8	1	nelli - sadda kattesfa - kummend üts.
	8	1	3	nelli tuhhat kattesfa sadda nink üts kummend ja kolm.
5	0	2	7	wiis tuhhat kats kummend seitse.
9	6	0	5	üttesfa tuhhat kuus sadda nink wiis.

1 üts
10 kümme
100 sadda
1000 tuhhat

2 kats
20 kats kummend
200 kats sadda
2000 kats tuhhat

3 kolm
30 kolm kummend
300 kolm sadda
3000 kolm tuhhat

4 nelli
40 nelli kummend
400 nelli sadda
4000 nelli tuhhat

5 wiis
50 wiis kummend
500 wiis sadda
5000 wiis tuhhat

6 kuus
60 kuus kummend
600 kuus sadda
6000 kuus tuhhat

7 seitse
70 seitse kummend
700 seitse sadda
7000 seitse tuhhat

8 kattesfa
80 kattesfa kummend
800 kattesfa sadda
8000 kattesfa tuhhat

9 üttesfa
90 üttesfa kummend
900 üttesfa sadda
9000 üttesfa tuhhat

10,000 kümme tuhhat
100,000 sadda tuhhat
1,000,000 tuhhat tuhhat, eht
miljon.

22

Se uts = förd uts.

1 förd	1 om	1
2 —	2 —	4
2 —	3 —	6
2 —	4 —	8
2 —	5 —	10
2 —	6 —	12
2 —	7 —	14
2 —	8 —	16
2 —	9 —	18
2 —	10 —	20

3 förd	3 om	9
3 —	4 —	12
3 —	5 —	15
3 —	6 —	18
3 —	7 —	21
3 —	8 —	24
3 —	9 —	27
3 —	10 —	30

4 förd	4 om	16
4 —	5 —	20
4 —	6 —	24
4 —	7 —	28
4 —	8 —	32
4 —	9 —	36
4 —	10 —	40

5 förd	5 om	25
5 —	6 —	30
5 —	7 —	35
5 —	8 —	40
5 —	9 —	45
5 —	10 —	50

6 förd	6 om	36
6 —	7 —	42
6 —	8 —	48
6 —	9 —	54
6 —	10 —	60

7 förd	7 om	49
7 —	8 —	56
7 —	9 —	63
7 —	10 —	70

8 förd	8 om	64
8 —	9 —	72
8 —	10 —	80

9 förd	9 om	81
9 —	10 —	90

10 förd	10 om	100
10 —	100 —	1000

